

گشتپرسی بۆ سەربەخۆیی باشووری كوردستان و ئىمەى رۆژھەلاتى

د. كامران ئەمىن ئاۋە

بەپىي رايگە ياندنى دەۋلەتى ھەرىم و پشتىۋانىي زۆرىنەي حىزبەكانى باشوورى كوردستان، ۲۵ى سېتامبرى ۲۰۱۷ ۋەكو رۆژى گشتپرسى بۆ سەربەخۆيى كوردستان ديارى كراۋە. بىچ گومان لە باشوور و دەرەۋەي كوردستان ئەم رەۋتە يار و نەيارى خۆي ھەبە و بەچەشنى جياۋاز رەنگدانەۋە و كاردانەۋەي بوۋە.

ھەر ۋەك چاۋەرۋانىش دەكرا، ئىران و توركيە، بەپىي بەرژۋەۋندىي خۆيان و بە تايەتتى بە ھۆي مەترسىي كاردانەۋەي سەربەخۆيى باشوورى كوردستان لە نيو كوردەكانى باكور و رۆژھەلاتى كوردستان، لە بەرامبەر ئەم بريارە راۋەستاۋن و ھەۋلى خۆيان بۆ پىشگرتن لەم ھەنگاۋە ميژۋويىيە دەدەن.

دەۋلەتى ناۋەندىي عىراقىش كە ناھەۋى ئەم ۋلاتە دوو لەت بكرى، دزايەتتى خۆي لەگەل ئەم رەۋتە رايگە ياندەۋە. بەپىي دىپلۇماسى و ياساى نىۋنەتەۋەيى، دەۋلەتەكان بۆيان نىە پىش رايگە ياندنى سەربەخۆيى، پشتىۋانىي خۆيان لەم چەشنە ھەلۋىستانە رايگە يەنن.

پىش پىكھاتتى دەۋلەتى ھەرىمى كوردستان، دەۋلەتە دراۋسىيەكانى كوردستان، دزى پىكھاتتى ھەرىم بوون، بەلام راستىيەكانى ژيان و گۆرپانى بارودۆخى عىراق و ناۋچە، ئەۋانى ناچار كرد كە دان بەم راستىيە دابىنن و تەنانەت ھەۋل بەن پىۋەندىي بازىرگانى و سىياسى لەگەل بگرن. لەلايەكى دىكەۋە، دەۋلەتى ھەرىمى كوردستان پتر لە ۲۰ سالاھ بوونى ھەبە و تەنيا ماۋە قۇناخە فەرمىيەكەي بۆ گۆرپانى ستاتوسى خۆي بېرى و بىتتە ۋلاتىكى نوى و بچىتتە نيو بنەمالەي دەۋلەتەكانى جىھانەۋە. لە راستىشدا دەۋلەتى عىراق لەمىژە زۆرتەر لەسەر لاپەرەكانى ياساى بنەپتەي ئەم ۋلاتەدا بوونى ھەبە ھەتا لەسەر عەرزى واقع. ساليانى سالاھ كە بەشى عەرەبى (بە سوۋننە و شىعەۋە) و ھەرىمى كوردستان ۋەكو دوو دەۋلەتى جيا دەجوۋلىنەۋە و پەتى پىۋەندىان گەلنىك لەرزۆكتەر لەۋەبە كە بىرى لىدە كرىتەۋە. لە باشوورى كوردستان، بىچگە لە رەۋتى گۆرپان و ھىزىكى ئىسلامى، دزايەتتىيەكى بە ھىز لەبەرامبەر گشتپرسى نەكراۋە.

لەلايەن خەلك و زۆرىنەي حىزبەكانى باشوورى كوردستان، پىشۋازى لە ئىدەي گشتپرسى كراۋە و دەكرى ئەم بزافە ۋەكو ويستىكى ميژۋويى لەبەرچاۋ بگىرى، تەنانەت ئەگەر ئەم رەۋتە بەھەر ھۆبەك سەرنەكەۋى، نەفسى كارەكە بۆ ميژۋويى كورد گەلنىك پربايەخە. ئەم كارە دۆزى رزگارىخۋازانەي كورد ھەنگاۋىك بەرەۋ پىش تر دەبا. پاش چەندىن دەبە، ئەمپۆ كورد لە بەشيك لە ۋلاتە دابەشكراۋەكەي بە جىگاي خودموختارى، خودگەردانى، حوكمى زاتى و ھتد، باس لە سەربەخۆيى دەكات و تۋانىۋەتتى بيروپاي جىھانىي بۆ ئەم پرسە رابكىشى و ئەۋ فىكرەي بباتە نيو رەۋانى كۆمەلگاي كوردىيەۋە. ئەم رەۋتە لە دۋارپۇژدا كاردانەۋەبەكى ميژۋويى لەسەر بەشەكانى دىكەي كوردستانىش دەبى.

ئەمپۆ پرسى كورد و سەربەخۆيى، بۆتە پرسىكى نىۋنەتەۋەيى و بەشيكە لە ھەۋالى رۆژانەي بيروپاي گشتىي جىھان. بەخۆشىيەۋە زۆربەي حىزبە كوردستانىيەكانىش ۋەكو ئەركىكى نەتەۋەيى پىشگىرى لەم ئىدەبە دەكەن، تەنانەت بەرپز جەمىل بايك، ھاۋسەرۆكى "كۆما جفاكىن كوردستان" رادەگەيىنن كە "گشتپرسى باشوورى كوردستان ماڤىكى رەۋاي دىموكراسىيە و نايت ھىچ كەسىك دزايەتتى بكات."

لە پىۋەندى لەگەل بارودۆخى ئەمپۆ باشوور كە بەرەۋ گشتپرسى سەربەخۆيى دەروا بەردەۋام ئەم پرسىارە دىتە گۆرپ: بلىي كىشە سىياسى و ئابوورىيەكانى باشوورى كوردستان كە بەردەۋام لەلايەن دزبەرانى گشتپرسىيەۋە پىداگرى لەسەردەكرى، كۆسپىك بۆ گشتپرسى بىچ و كوردى باشوور و حىزبە سەركىيەكانى لەم قۇناخە ميژۋويىيەدا ھەتا چارەسەر كردنى تەۋاۋى كىشە نىۋخۆيەكان ۋاز لە پىكھىتەننى دەۋلەت و كيانى كورد بىنن؟

ياخود سەربەخۆيى دە كرىئ وە كو قۇناخىكى تازە پىناسە بىكرىئ كە ئەر كە كانى بزووتەنەوى كورد دەخاتە ئاستىكى بەرزتر و كاتىك كورد سنوور، دەولەتى فەرمى و كانى خۇي بە پىناسە يە كى جىھانى و نىونە تەوەبىيە وە ھەبى، بە پىيى مەلەننى خىزىبى و چىنە كانى نىو كۆمەلگا دەتوانى بەرەو چارە سەركردنى كىشە كانى نىوخۆيى بىرەو و بە پىيى ياسا و ھاوسە نىگى ھىزە كان، دەستەلات تووشى گۆرەنكارى بىكات؟

لەم رەوتەدا، بى گومەن ئەوۋى بىر يارى كۆتايى دەدات، كوردى باشوورە و ئەگەر پىسى سەربەخۆيى بە پىيى بىرەو ھەبەرى ئەوانەى كە بە ھۆگەلنىك لەگەل پىسى گىشپىسى نىن تەنبا وىستى يەك يا چەند خىزىبى پائوخواز بۇ چەواشە كارى، رەگرتى دەستەلات و بى پىئەندى بە وىستى كوردى باشوور بى، بى گومەن دەبى چاوەرەوانى ئەوۋى بىن كە كوردى باشوور لەم گىشپىسى دە بەشدارى نەكات يان دەنگە بە سەربەخۆيى نەدات و خوازىارى مانەوۋى لە چوارچىوۋەى عىراقدا بى.

بەداخەوۋە كورد لە مېتروۋى خۇيدا زۇرچار بە ھۆى كىشە نىوخۆيى بە كان، دەرفەتى باشى لە دەست داوۋە، ئەگەر ئىمە وانەمان لە ھەلە كانى پىشوو مان نەگرتى، ئەوۋە مافى وەچە كانى داھاتومانە كە بى بەزەبىانە دادوۋەرى نەرتى مان لەسەر بىكەن. لەم پىئەندى بەدا پىئوستە ئىمەى رۆژھەلاتى لەم ھەلومەرجە ئالۇزە مېتروۋى بەدا بىر لەسەر چەند خالىنىك بىكەنەوۋە:

۱. كىشە نىوخۆيى بە كانى باشوورى كوردستان وە كو كىشەى ئەم بەشە لە بەرچاۋ بىگرىن و ئەم پىستى بە قەبوول كەين كە ئەو مافى خەلكى باشوورە ھەتا بە پىيى بەرژوۋەندى خۇي لەگەل دەستەلات و خىزىبە كانى خۇي ھەلسو كەوت بىكات و بىر يار بۇ چارە نووسى خۇي بەدات.

۲. لە ھەر حالە تىكدا نەكەوینە نىو شەپ و مەلەننى ھىزە سىياسى بە كانى دىكەى كوردستان. باشتر ئەوۋە بە سەرەپاى مافى رادەربىر بىن و ھەبوونى ھەلوپىست سەبارەت بە تەواۋى رەووداۋە كانى كوردستان و جىھان، ھىز و وزەى خۇمان لەسەر دىتەوۋەى نەخشە رىگايەك بۇ چارە سەركردنى كىشەى نەتەوۋەبى مان لە رۆژھەلاتى كوردستان كۆبىكەنەوۋە و فارس گوتەنى لە پىئەندى لەگەل بەشە كانى دىكەى كوردستان نەبىنە "كاسەى گىرمتەز آش" و "دايە مەربانتەز از مادەر". كوردستانى باشوور سەربەخۆ بى يان نا، ئىمە وە كو كوردى رۆژھەلات پىئوستە سىياسەتى خۇمان نەبەستىنەوۋە بە رەوش و بارودۇخى ئەم بەشەى كوردستان و بە پىيى ھەلسەنگاندن و بەرژوۋەندى خۇمان بەرەو پىرى خەبات بۇ مەسۇگە رىكردنى مافى نەتەوۋەبى مان لە رۆژھەلاتى كوردستان بىرۋىن.

۳. رەخەگرتن لە سىياسەتە كانى دەستەلاتى كوردستان لە پىئەندى لەگەل پىشنىلكردى مافى مەرف، دىمۇكراسى، بارودۇخى كوردە كانى رۆژھەلاتى كوردستان لە چوارچىوۋەى ھەرىم، ھەروەھا شىوۋەى ھەلسو كەوتىان لەگەل ئىران، بە تايبەتى ئەگەر لە دژايەتى لەگەل بەرژوۋەندى نەتەوۋەبى و بە زىيانى ئىمە بى و ھتە، مافى بى ئەملاۋەتەولاي ئىمەبە، بەلام رەخەگرتنىك كە ھاۋرپى لەگەل رپىز و پىشنىار بى، نەك بى رپىزى و رىق ھەلگرتنىكى كوتىر.